

УДК 342.9(477)

В. І. Келеберда
суддя Окружного адміністративного суду м. Києва

ВИКОНАННЯ СУДОВИХ РІШЕНЬ В АДМІНІСТРАТИВНИХ СПРАВАХ ЯК СТАДІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ

Актуальність теми. Діяльність органів, покликаних стояти на сторожі принципів справедливості, верховенства права, свідчить про значний внесок в утвердження демократичних засад розвитку державності, пріоритету прав і свобод людини незалежної, самостійної держави. Інститут примусового виконання судових та інших рішень існує стільки, скільки існує інститут держави та державності. Однак лише в новітні історичні часи юридична практика іде шляхом формування в Україні спеціалізованої структури, яка здійснює виключно виконавче провадження. Виконанням рішення суду та інших юрисдикційних органів завершується процес захисту суб'єктивних майнових та особистих немайнових прав громадян та юридичних осіб шляхом їх фактичної реалізації у спосіб та порядок, визначений Конституцією та законами України [7, с. 182-185].

Для виконання завдань захисту прав громадян, юридичних осіб і держави, адміністративне судочинство покликано забезпечити, як правильний та своєчасний розгляд і вирішення підвладних йому справ, так і виконання постановлених щодо них рішень. Ця мета досягається за допомогою процесуального порядку їх примусової реалізації, яка становить самостійну і завершальну стадію адміністративного процесу – виконавче провадження. Виконанням усуваються порушення майнових і особистих немайнових прав шляхом застосування процесуальних засобів і способів примусу до осіб, які відмовилися добровільно виконати свої обов'язки [7, с. 182-185].

Зв'язок теми із сучасними дослідженнями. Стадії в адміністративному судочинстві України, в тому числі виконавче провадження, були предметом досліджень багатьох вчених, до числа яких належать: В. Авер'янов, О. Бандурка, В. Бевзенко, Ю. Битяк, Н. Бортник, М. Бояринцева, В. Галунько, С. Гнатюк, Н. Ільчишин, І. Качур, Т. Коломовець, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Корчинський, Д. Кузнецов, О. Кузьменко, В. Курило, К. Куркова, А. Манжула, Н. Писаренко, Л. Савченко, І. В. Шруб та інші. Проте, в умовах реформування адміністративно-процесуальних правовідносин, дослідження виконання судових рішень в адміністративних справах як стадії адміністративного судочинства України вимагає нового наукового погляду.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теоретико-правових засад адміністративного судочинства, норм діючого адміністративного процесуаль-

ного законодавства, а також сучасних поглядів вчених-правників, проаналізувати виконання судових рішень в адміністративних справах як стадію адміністративного судочинства України.

Викладення основних положень. Судове рішення, яке набрало законної сили, є обов'язковим для учасників справи, для їхніх правонаступників, а також для всіх органів, підприємств, установ та організацій, посадових чи службових осіб, інших фізичних осіб і підлягає виконанню на всій території України, а у випадках, встановлених міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності, – за її межами [4].

Визначення виконання судових рішень як завершальної стадії судового процесу відкриває можливість дослідження цієї процедури у її зв'язках з іншими стадіями судового адміністративного процесу, врахування специфіки останнього на стадії виконання, розробки цілісного уявлення про повноваження та процесуальні дії адміністративного суду на цій стадії [3, с. 248-260].

Академічний тлумачний словник української мови під поняттям «виконання» трактує здійснення чого-небудь, реалізацію завдання, наказу, задуму і т.ін., приведення в життя [1].

Е. Демський вважає, що виконання судових рішень – це сукупність взаємопов'язаних процесуальних дій суду, суб'єктів владних повноважень, їх посадових осіб, а також фізичних та юридичних осіб, спрямованих на реалізацію та забезпечення охорони прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб та виконання обов'язків усіма учасниками адміністративного процесу [2, с. 406].

Згідно із Законом України «Про виконавче провадження» виконавче провадження як завершальна стадія судового провадження і примусове виконання судових рішень та рішень інших органів (посадових осіб) – це сукупність дій визначених у Законі України «Про виконавче провадження» органів і осіб, що спрямовані на примусове виконання рішень і проводяться на підставах, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією України, Законом України «Про виконавче провадження», іншими законами та нормативно-правовими актами, прийнятими відповідно до Закону України «Про виконавче провадження», а також рішеннями, які відповідно до Закону України «Про виконавче провадження» підлягають примусовому виконанню [10].

Л. Талан вказує на складність, багатогранність змісту відносин, пов'язаних із захистом прав і охоронюваних законом інтересів громадян і організацій, та визначає, що норми, які регулюють це провадження є комплексним утворенням, серед яких існують: правовідносини щодо примусового виконання, у яких основним суб'єктом є державний виконавець; правовідносини, пов'язані із судовим контролем за діями щодо виконання судових рішень, у яких суб'єктом є суд; правовідносини за участю інших органів і організацій, що виконують правозастосовчі акти; правовідносини за участю вищестоящих посадових осіб державної виконавчої служби [11, с. 130-135].

Виконавче провадження, з позиції М. Марченко, це процесуальна форма, яка гарантує примусову реалізацію рішень суду й інших юрисдикційних органів, реалізацію підтвердження ними прав та обов'язків суб'єктів матеріальних правовідносин. Якість примусового виконання рішень висвітлює рівень дієвості механізму правового регулювання в країні, оскільки від неї безпосередньо залежить виховання громадян у дусі поваги до закону та юридична цінність самих державних рішень [6, с. 628].

З позиції Н. Я. Отчак, виконавче провадження – це вид державно-правового примусу, спрямований на організацію процесу з примусової реалізації рішень судів та інших органів (посадових осіб) у випадку невиконання їх фізичними та юридичними особами в добровільному порядку, він виступає завершальною стадією судового провадження як сукупність дій органів і посадових осіб, спрямованих на примусове виконання рішень судів та інших органів, які здійснюються на підставах, у межах повноважень та у спосіб, визначені законодавством України [9, с. 71].

Таким чином, виконання судових рішень в адміністративних справах як стадія адміністративного судочинства України спрямована на відновлення порушених або невизнаних прав, свобод та законних інтересів осіб через процедурне виконання судового рішення у порядку, визначеному законодавством, що носить примусовий, матеріальний та юрисдикційний характер.

Порядок виконання судових рішень в адміністративних справах визначений у Кодексі адміністративного судочинства України та Законі України «Про виконавче провадження». У разі необхідності спосіб, строки і порядок виконання можуть бути визначені у самому судовому рішенні. Так само на відповідних суб'єктів владних повноважень можуть бути покладені обов'язки щодо забезпечення виконання рішення. Судове рішення, яке набрало законної сили або яке належить виконати негайно, є підставою для його виконання. Виконання судового рішення може бути зупинене у випадках, визначених Кодексом адміністратив-

ного судочинства України. Примусове виконання судових рішень в адміністративних справах здійснюється в порядку, встановленому законом. Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень в адміністративних справах, вирішує суддя адміністративного суду одноособово, якщо інше не встановлено Кодексом адміністративного судочинства України [4].

Виконавче провадження, як наголошує Н. Отчак, в адміністративному праві являє собою встановлений законом порядок, при якому примусово здійснюються права і обов'язки, підтвержені рішенням суду, органу, посадової особи. Важливу роль грає своєчасне і правильне виконання постанов про призначення адміністративних покарань. Значимість цієї стадії адміністративного процесу полягає в тому, що вона завершує цей вид адміністративно-процесуальної діяльності [8, с. 145].

Основними організаційними та нормативно-правовими недоліками стадій процедури відкриття виконавчого провадження, як вважає Л. Крупнова, є: невирішеність питань здійснення примусового виконання рішень на тимчасово неконтрольованих територіях; відсутність типової форми заяви про відкриття виконавчого провадження; необґрунтоване подовження строків повернення виконавчого документа стягувачеві; розмежування ступеня вимог до державних та приватних виконавців щодо отримання електронного цифрового підпису; недостатня визначеність у законодавстві про виконавче провадження питань юрисдикції справ щодо оскарження рішень виконавців. Надалі наукові пошуки у цій сфері мають відбуватися в напрямі напрацювання поглядів щодо взаємообумовленості стадій процедури відкриття виконавчого провадження, їх удосконалення та узгодження із засадами комбінованої системи примусового виконання рішень. Також інтерес представляє питання індивідуалізації особливостей реалізації вказаних стадій залежно від суб'єкта, який здійснює примусове виконання [5, с. 123-131].

Виконавче провадження – остання стадія адміністративного процесу. Воно також завершує все адміністративне провадження і є метою, заради якої розпочинається судочинство. Як підкреслено Н. Отчак, на жаль, виконання судових рішень дуже часто супроводжується затягуванням, порушенням строків виконання, недостатньою компетентністю судових виконавців. Трапляються випадки, коли судові рішення зовсім не виконуються. Невиконання або неналежне виконання рішень суду є причиною незадоволення діяльністю судової влади в цілому з боку громадян та юридичних осіб, які звертаються до суду з метою захисту своїх законних прав та інтересів. Це також призводить до підриву авторитету судової влади та зводить нанівець всі спроби держави зробити

судовий захист прав, свобод та інтересів громадян універсальним. Такий стан речей непокоїть і потребує реформування нині існуючого механізму виконання судових рішень, що набрали законної сили [7, с. 182-185].

Виконавче провадження в адміністративних справах здійснюється у відповідності до Кодексу адміністративного судочинства України, спеціалізованого Закону України «Про виконавче провадження», підзаконних актів, що комплексно формують нормативно-правову базу порядку виконання судових рішень в адміністративних справах як завершальної стадії адміністративного судочинства України.

Таким чином, виконання судових рішень в адміністративних справах як стадія адміністративного судочинства України характеризується такими особливостями: 1) полягає у здійсненні визначених законодавством процесуальних дій; 2) реалізується уповноваженими органами державної влади; 3) здійснюється на підставі адміністративно-процесуальних норм та норм спеціалізованого законодавства (виконавчого права); 4) ця стадія є завершальною щодо захисту прав, свобод та законних інтересів осіб у порядку адміністративного судочинства та спрямована саме на відновлення порушених або невизнаних прав, свобод та законних інтересів; 5) носить примусовий, матеріальний та юрисдикційний характер; 6) підставою для здійснення виконавчих дій є судові рішення, у якому визначено межі відновлення порушених прав.

Література

1. Бусел В. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ: Перун, 2005. 208 с.
2. Демський Е. Ф. Адміністративне процесуальне право України : навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2008. 496 с.
3. Зеленов А. С. Виконання судового рішення як завершальна стадія розгляду адміністративної справи. Економічна теорія та право. 2016. № 3. С. 248-260.
4. Кодекс адміністративного судочинства України. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36, № 37. Ст. 446.
5. Крупнова Л. В. Теоретико-правова характеристика стадій адміністративної процедури відкриття виконавчого провадження. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка. 2017. Вип. 3. С. 123-131.
6. Марченко М. Г. Новації виконавчого провадження в Україні. Молодий вчений. 2016. № 4. С. 624-628.
7. Отчак Н. Я. Виконавче провадження як завершальна стадія судового процесу. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2011. Вип. 6. С. 182-185.
8. Отчак Н. Я. Генезис становлення інституту виконавчого провадження у доктрині адміністративного права. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. 2011. Вип. 7. С. 141-145.
9. Отчак Н. Я. Правове забезпечення виконавчого провадження у справах про адміністративні правопо-

рушення: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Львів, 2012. 236 с.

10. Про виконавче провадження: Закон України від 1404-VIII від 02.06.2016. Відомості Верховної Ради. 2016. № 30. Ст. 542.

11. Талан Л. Г. Реалізація судових рішень у виконавчому провадженні: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2012. 201 с.

Анотація

Келеберда В. І. Виконання судових рішень в адміністративних справах як стадія адміністративного судочинства України. – Стаття.

У статті проаналізовано виконання судових рішень в адміністративних справах як стадію адміністративного судочинства України. Сформовано, що виконання судових рішень в адміністративних справах як стадія адміністративного судочинства України спрямована на відновлення порушених або невизнаних прав, свобод та законних інтересів осіб через процедурне виконання судового рішення у порядку, визначеному законодавством, що має примусовий, матеріальний та юрисдикційний характер.

Ключові слова: адміністративне судочинство, адміністративний процес, адміністративний суд, апеляція, звернення, касаційне провадження, принципи, стадія, судові рішення, судовий розгляд.

Аннотация

Келеберда В. И. Исполнение судебных решений по административным делам как стадия административного судопроизводства Украины. – Статья.

В статье проанализировано выполнение судебных решений по административным делам как стадию административного судопроизводства Украины. Сформировано, что выполнение судебных решений по административным делам как стадия административного судопроизводства Украины направлена на восстановление нарушенных или непризнанных прав, свобод и законных интересов лиц через процедурное исполнение судебного решения в порядке, определенном законодательством, имеет принудительный, материальный и юрисдикционный характер.

Ключевые слова: административное судопроизводство, административный процесс, административный суд, апелляция, обращение, кассационное производство, принципы, стадия, судебное решение, судебное разбирательство.

Summary

Keleberda V. I. Execution of court decisions in administrative cases as a stage of administrative proceedings in Ukraine. – Article.

The article described the execution of court decisions in administrative cases as a stage of administrative proceedings in Ukraine. It is formed that the execution of court decisions in administrative cases as a stage of administrative proceedings in Ukraine is aimed at restoring violated or unrecognized rights, freedoms and legitimate interests of persons through procedural execution of court decisions in the manner prescribed by law, coercive, substantive and jurisdictional.

Key words: administrative proceedings, administrative process, administrative court, appeal, cassation proceedings, principles, stage, court decision, trial.